

Г. Г. Олеськова

*Хмельницький національний університет, Хмельницький базовий медичний коледж***АКАДЕМІЧНА ОСВІТА СЕСТРИНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ
НІМЕЧЧИНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Н. Н. Oleskova

*Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi Basic Medical College***ACADEMIC EDUCATION OF NURSING PERSONNEL IN GERMANY:
CURRENT REALITIES AND PROSPECTS**

Мета роботи – висвітлення сучасного стану та перспектив розвитку академічної освіти сестринського персоналу Німеччини і розгляд можливостей застосування німецького досвіду в Україні.

Основна частина. У статті значну увагу приділено опису трактування поняття “академічна освіта”. До того ж у статті розкрито сутність поняття “академічний” і висвітлено трактування поняття “академічний ступінь”. Особливий інтерес становлять перспективи розвитку в Україні академічної освіти сестринського персоналу та можливість застосування німецького досвіду. Варто зазначити, що нині сестринський персонал у Німеччині має можливість здобуття академічної освіти, в тому числі: після успішного завершення навчання у школі медсестринства він може підвищити свою кваліфікацію із здобуттям академічного ступеня бакалавра, в подальшому – магістра у вищих навчальних закладах. Така підготовка сестринського персоналу Німеччини здійснюється за нижчезазначеними академічними навчальними напрямками: “Менеджмент у медсестринстві”, “Медсестринська педагогіка”, “Медсестринство як наука” та ін. Крім того, у статті розглядаються певні положення німецького Закону “Про реформу професій у сфері догляду” від 17 липня 2017 р., а також нові вимоги до сестринського персоналу загального профілю та їх узагальненої підготовки, навчальних закладів і їх педагогічного персоналу.

Висновок. Для України є цікавим вивчення німецького досвіду написання бакалаврських робіт із позицій гештальт-педагогіки, сучасних навчальних напрямів у Німеччині у галузі медсестринства, а також підготовки бакалаврів, магістрів і докторів філософії з медсестринства для викладацької та науково-дослідницької діяльності сестринського персоналу.

Ключові слова: академічна освіта; академічний ступінь; медсестринська освіта; сестринський персонал.

The aim of the work – to highlight the current state and prospects of the academic nursing education in Germany and consideration of the possibilities of using German experience in Ukraine.

The main body. The article devotes considerable attention to the description of the interpretation of the concept of “academic education”. In addition, the article reveals the essence of the notion “academic” and highlights the interpretation of the concept of “academic degree”. The prospects for the development of Ukrainian academic education and the possibility of using German experience are of particular interest. It should be noted, that German nursing personnel has the opportunity to receive an academic education, including on the successful finishing of nursing school, nursing personnel can improve their qualifications for obtaining a bachelor’s or master’s degree in higher educational establishments. Further training of nursing personnel in Germany is carried out in such courses of academic nursing education as Nursing Management, Nursing Pedagogy, Nursing Science. Furthermore, the article deals with certain principles of the Act on Reforming Nursing Professions of July 17, 2017, including new requirements for nursing personnel and their generalized training, educational institutions and their teaching personnel.

Conclusion. It is interesting for Ukraine to explore the German experience of writing the bachelor’s thesis from the positions of Gestalt pedagogy, modern courses of academic nursing education in Germany, as well as preparing Bachelors of Science in Nursing, Masters of Science in Nursing and Ph.D. in Nursing for the teaching and research activities of nursing personnel.

Key words: academic education; academic degree; nursing education; nursing personnel.

Вступ. Гармонізація освітніх структур в Європі при надзвичайному різноманітті систем європейської освіти впливає на стан сучасної освіти і змінює її. Разом з тим, змінюються вимоги до медсестринської освіти і сестринського персоналу, який здійснює догляд за хворими і навчає майбутній сестринський персонал.

Як наслідок цього наразі ще гострішою постає проблема нестачі медсестринських кадрів високої кваліфікації. Актуальною залишається проблема високоякісної та сучасної академічної освіти як сестринського персоналу, так і педагогів, які навчатимуть майбутній сестринський персонал. Тому сучасна академічна освіта сестринського персоналу Німеччини й України має бути привабливою та орієнтованою на майбутнє.

Мета роботи – висвітлення сучасного стану та перспектив розвитку академічної освіти сестринського персоналу Німеччини і розгляд можливостей застосування німецького досвіду в Україні.

Основна частина. З метою подальшого використання поняття “академічна освіта” (нім. “akademische Ausbildung”) у статті передусім з’ясуємо сутність поняття “академічний” і висвітливо його тлумачення. Так, поняття “академічний” у німецькомовних фахових джерелах прийнято розглядати як “здобутий, здійснюваний, вживаний, наявний в університеті або вищій школі” (нім. “an einer Universität oder Hochschule erworben, erlangend, üblich, vorhanden”), “стосовний коледжу, академії, школи або іншого навчального закладу, передусім системи вищої освіти” (нім. “von oder in Zusammenhang mit einer Hochschule, Akademie, Schule oder andere Bildungseinrichtung, vor allem eine Hochschulbildung”).

В англomовних фахових джерелах поняття “академічний” тлумачиться як “той, що належить до або стосується місця навчання, переважно коледжу, університету або академії” (англ. “belonging or relating to a place of learning, esp. a college, university, or academy”), “стосовний шкіл, коледжів та університетів або пов’язаний із навчанням та мисленням, а не практичними навичками” (англ. “relating to schools, colleges, and universities, or connected with studying and thinking, not with practical skills”), “(про установу або курс навчання) з переважним акцентом на читання та навчання, ніж на технічну або практичну роботу” (англ. “(of an institution or a course of study) placing a greater emphasis on reading and study than on technical or practical work”) [2–6].

В “Енциклопедії професійної освіти” (“Lexikon Berufsbildung”) Й. Паля (J. Pahl) міститься тлумачення багатьох термінів і понять системи професійної освіти, включаючи поняття “академічної освіти”. Так, поняття “академічний” у навчальному контексті охоплює дослідницькі та навчальні завдання у вищих школах.

Поєднання дослідження та навчання є суттєвою ознакою академічної освіти і характеризується спроможністю до виконання науково-дослідної роботи. Академічне навчання, що супроводжується дослідженням, відбувається у секторі вищої освіти і називається у Німеччині вузівською підготовкою (Studium), а у конкретному випадку – навчальним напрямом (Studiengang) [20].

У той же час, відповідно до Закону “Про загальні принципи організації вищої школи” від 19 січня 1999 р. з останніми змінами від 12 квітня 2007 р. (“Hochschulrahmengesetz – HRG”), § 7, “освіта у

вищій школі має бути спрямованою на підготовку студентів до їх професійної діяльності, сприяти отриманню ними фахових знань, умінь та методів, які відповідають їх навчальному напрямку, що уможливить виконання ними наукової або художньої роботи і відповідної діяльності у вільній, демократичній та соціально-правовій державі” [17, 18].

Слід зазначити, що “академічна освіта, спрямована на подальшу професійну діяльність, вимагає розгляду практики як емпіричної основи для науки та сфери для застосування науки на практиці” [20].

Академічна освіта з часів Болонського процесу може характеризуватись передусім наявністю двох етапів – бакалаврату, як основного, і магістратури, як подальшого [20].

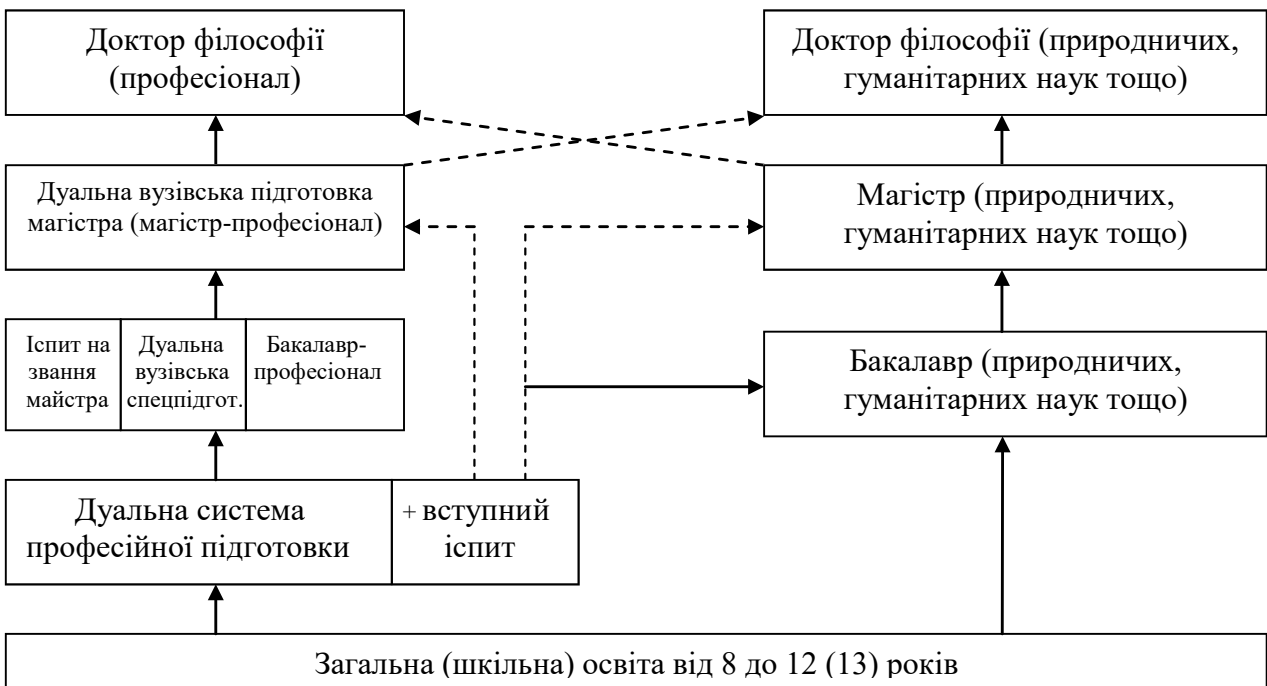
Трактуючи поняття “академічна освіта”, схиляємось до думки, що академічна освіта – це освіта у системі вищих навчальних закладів, яка супроводжується здобуттям академічного ступеня. Погодимось з визначенням поняття “академічний ступінь”, яке подається у довідковому виданні “Національний освітній глосарій: вища освіта” за редакцією В. Кременя. Отже, “академічний ступінь – це освітня кваліфікація, що присуджується вищим навчальним закладом/закладом вищої освіти за результатами успішного виконання освітньої програми з вищої освіти (наприклад, ступінь бакалавра, ступінь магістра, ступінь доктора філософії)” [1].

Й. Паль (J. Pahl) здійснив фундаментальне дослідження сучасної академічної, а також неакадемічної освітньої сфери, і у книзі “Професійна освіта і система професійної освіти” (“Berufsbildung und Berufsbildungssystem”) висвітлив ретроспективу становлення та організацію сучасної системи професійної освіти. Таким чином, професійна підготовка фахівців у Німеччині здійснюється у системі професійної освіти (Berufsbildungssystem), яка поділяється на академічну (akademischer Berufsbildungsbereich) та неакадемічну освітню сферу (nicht-akademischer Berufsbildungsbereich). До навчальних закладів Німеччини, у яких здобувають неакадемічну освіту, Й. Паль відносить професійну школу (Berufsschule) і професійну спеціалізовану школу (Berufsfachschule). Академічна освіта передусім здобувається у професійних академіях (Berufsakademien), вищих спеціалізованих школах (Fachhochschulen), педагогічних вузах (Pädagogische Hochschulen), університетах (Universitäten) тощо [19].

Проаналізуємо схематичне зображення здобуття академічної освіти, шляхом розгляду академічної та неакадемічної освітньої сфери під кутом зору носіїв німецької мови, зокрема Ф. Раунера (F. Rauner) [24].

Професійний освітній шлях

Академічний освітній шлях

Сестринський персонал, який здобуває неакадемічну освіту, навчається у спеціалізованих сестринських школах (Altenpflegeschule, Gesundheits- und Krankenpflegeschule, Gesundheits- und Kinderkrankenpflegeschule) або професійних спеціалізованих школах медсестринства (Berufsfachschulen für Krankenpflege) тощо. Академічна освіта сестринського персоналу нині здійснюється у вищих спеціалізованих школах (Fachhochschulen), університетах (Universitäten) та ін.

Сестринський персонал, який успішно завершив навчання у школах медсестринства, може підвищити свою кваліфікацію із здобуттям академічного ступеня у вищих фахових школах, університетах і академіях за навчальними напрямками: “Менеджмент у медсестринстві” (“Pflegermanagement”), “Медсестринська педагогіка” (“Pflegerpädagogik”), “Медсестринство як наука” (“Pflegerwissenschaft”) та ін. [13, 16, 21–23].

Характерною особливістю академічної підготовки сестринського персоналу, який здобуває академічний ступінь бакалавра, окрім проходження співбесіди (Kolloquium), є написання бакалаврської роботи (“Bachelor Thesis” або “Bachelorarbeit”). Бакалаврські, дипломні, магістерські та інші роботи, написані студентами, можна не лише переглянути в інтернет-мережі, але й придбати зацікавленими особами. Для ознайомлення з роботами на сайті міститься про них детальна інформація: автор, назва,

зміст і уривок з роботи, рік видання, кількість сторінок, перелік посилань тощо [11].

У книзі М. Шюслер (M. Schüssler) “Медсестринська педагогіка/медсестринська дидактика: Вибрані теми” (“Pflegerpädagogik/Pflegedidaktik: Ausgewählte Themen”) міститься добірка бакалаврських робіт випускників, навчального напрямку “Медсестринська педагогіка” (Gesundheits- und Pflegerpädagogik). Роботи майбутніх медбратів/медсестер-педагогів (Pflegerpädagoge/Pflegerpädagogin), наставників практики (Praxisanleiter) та супровідників практики (Praxisbegleiter) присвячені різним актуальним питанням медсестринської педагогіки і медсестринської дидактики.

Особливу увагу в книзі приділено проблемам застосування гештальт-педагогіки у професійних спеціалізованих школах медсестринства Баварії та написанню науково-дослідних робіт з позицій гештальт-педагогіки. На основі проаналізованих джерел доходимо висновку, що під гештальт-педагогікою розуміють передусім особистісно-орієнтовану педагогіку, яка допомагає індивідам у процесі самопізнання, отримання нових знань “тут і зараз”, особистісного зростання, формуючи теоретичну основу для їх професійної діяльності [25].

Нині неакадемічна освіта сестринського персоналу Німеччини у сфері догляду за хворими та дітьми (Gesundheits- und Krankenpfleger/Gesundheits- und Krankenpflegerin, Gesundheits- und Kinderkranken-

pfleger/Gesundheits- und Kinderkrankenpflegerin), з одного боку, і неакадемічна освіта сестринського персоналу з догляду за людьми похилого віку (Altenpfleger/Altenpflegerin), з іншого, здійснюється роздільно і регулюється окремими законами й положеннями [7, 8, 14, 15].

З прийняттям Закону “Про реформу професій у сфері догляду” (“Gesetz zur Reform der Pflegeberufe (Pflegeberufereformgesetz – PflBRefG)”) від 17 липня 2017 р. в Німеччині втілюється в життя реформа, якій передувала багаторічна підготовка. Цей закон ґрунтується на Директиві 2005/36/ЄС Європейського парламенту та Ради від 7 вересня 2005 р. про визнання професійних кваліфікацій (Richtlinie 2005/36/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 7. September 2005 über die Anerkennung von Berufsqualifikationen) з останніми змінами від 24 травня 2016 р. [5].

Закон “Про реформу професій у сфері догляду” пошириться на навчання за усіма напрямками, яке буде розпочато з 1 січня 2020 р. Варто зазначити, що навчання сестринського персоналу, яке було розпочато до 31 грудня 2019 р., регламентоване Законом “Про професії з догляду за людьми похилого віку” (“Altenpflegegesetz”) або Законом “Про професії з догляду за хворими” (“Krankenpflegegesetz”), з 1 січня 2020 р. регламентуватиметься новим законом [12].

Завдяки реформі навчання сестринського персоналу з профілактики та догляду за хворими, сестринського персоналу з профілактики та догляду за дітьми, а також сестринського персоналу з догляду за людьми похилого віку буде узагальнене, і фахівці сестринської справи (“Pflegeschwester/Pflegeschwester”), тобто сестринського персоналу загального профілю, будуть здобувати уніфіковану професійну кваліфікацію (“einheitlicher Berufsabschluss”). Крім того, майбутній сестринський персонал надалі матиме змогу зробити вибір на користь окремої професійної кваліфікації у сфері догляду за людьми похилого віку або дітьми, якщо вони впродовж останньої третини навчання замість “узагальненої підготовки” (“generalistische Ausbildung”) оберуть відповідну спеціалізацію [7].

У Законі “Про реформу професій у сфері догляду” прописані вимоги до сестринського персоналу загального профілю та їх узагальненої підготовки, в тому числі у вищій школі (Hochschulische Pflegeausbildung), про що йде мова у частині 3, § 37–39. У Законі також зазначені вимоги і до навчальних закладів та педагогічного персоналу, що здійсню-

ватимуть їх фахову підготовку. Зокрема, у частині 2 розділу 1 § 9 зазначені мінімальні вимоги до адміністрації навчального закладу, а саме: необхідно володіти педагогічною освітою, здобутою у вищому навчальному закладі, потрібно мати ступінь магістра або кваліфікацію еквівалентного рівня. Крім того, навчальний заклад має підтвердити наявність належного співвідношення між кількістю навчальних місць і кількістю викладачів із педагогічною освітою, здобутою у вузах, які мають ступінь магістра або кваліфікацію еквівалентного рівня з метою проведення теоретичних занять, а також кількістю викладачів із медсестринською та педагогічною освітою, здобутою у вищому навчальному закладі, з метою проведення практичних занять [9].

Слід наголосити, що у Німеччині функціонує та продовжує розвиватись мережа сучасних навчальних напрямів у галузі медсестринства та медицини. Перспективним є проект створення нового напрямку академічної освіти, відомого під назвою “Медсестринство громадського здоров’я” (“Community Health Nursing”). Нині цей проект перебуває на другому етапі, і університетам пропонується подання заявок. Центральним компонентом проекту є розробка навчального плану для підготовки магістрів за навчальним напрямом “Медсестринство громадського здоров’я” та її акредитації. Програма навчання спрямована на фахівців сестринської справи (Pflegeschwester) і має бути запроваджена з початком зимового семестру 2020 р. принаймні у трьох вищих школах Німеччини [10].

Медсестри громадського здоров’я (Community Health Nurses) – це сестринський персонал, що має спеціалізовану освіту в сфері догляду і може надавати первинну медичну допомогу, перевіряти й оцінювати стан здоров’я, лікувати незначні захворювання, наприклад, у центрах здоров’я та інших медичних установах. Медсестри громадського здоров’я, передусім, ставлять собі за мету, у співпраці з сімейними лікарями, забезпечити профілактику захворювань та охорону здоров’я населення, при цьому маючи широкий спектр завдань [10].

Висновки. Безперечно, академічна освіта відкриває нові можливості для кар’єрного зростання сестринського персоналу і дозволяє науковим знанням у галузі медсестринства краще інтегруватись в медсестринську практику. Цікавим для нас є вивчення німецького досвіду і запровадження в Україні написання бакалаврських робіт з позицій гештальт-педагогіки у вищих медичних навчальних закладах. Мається на увазі здійснення студентами на останньому

навчальному курсі в межах годин на самостійне опрацювання міні-дослідницьких проектів, тематика яких буде безпосередньо пов'язаною з їх майбутнім профілем діяльності. Це, у свою чергу, сприятиме вдосконаленню їх професійного мовлення та готуватиме до майбутньої професійної діяльності. Досвід німецьких наставників та супровідників практики є неоціненним при організації таких проектів. Цікавим є вивчення сучасних навчальних напрямів у

Німеччині в межах бакалаврату і магістратури у галузі медсестринства. Тому вивчення і узагальнення німецького досвіду розвитку медсестринства, в тому числі і як наукової галузі, підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії з медсестринства для викладацької та науково-дослідницької діяльності сестринського персоналу у вищих навчальних закладах і медичних установах вважаємо надзвичайно для нас важливим.

Список літератури

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / [В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ “Видавничий дім “Плеяди”, 2014. – 100 с. – URL: https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.
2. Academic URL: <http://dictionary.reverso.net/english-definition/academic%20education>.
3. Academic URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/academic>.
4. Academic URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/academic>.
5. Akademisch URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/akademisch>.
6. Akademisch URL: http://de.termwiki.com/DE/academic_%E2%82%82_%E2%82%92.
7. Ausbildungs- und Prüfungsverordnung für den Beruf der Altenpflegerin und des Altenpflegers. – URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/altpfapr/BJNR441800002.html>.
8. Ausbildungs- und Prüfungsverordnung für die Berufe in der Krankenpflege. – URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/krpflapr_2004/gesamt.pdf.
9. Bundesgesetzblatt Jahrgang 2017 Teil I Nr. 49, ausgegeben zu Bonn am 24. Juli 2017. – URL: [https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk= Bundesanzeiger_BGBI&start=/*\[@attr_id=%27bgbl117s2581.pdf%27\]#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117049.pdf%27%5D__1507579803394](https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk= Bundesanzeiger_BGBI&start=/*[@attr_id=%27bgbl117s2581.pdf%27]#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117049.pdf%27%5D__1507579803394).
10. Community Health Nursing (2017). – URL: <https://www.dbfk.de/de/themen/Community-Health-Nursing.php>.
11. Diplomarbeiten (2017). – URL: <https://www.diplomarbeiten24.de/de/catalog/subject/23>.
12. Fragen und Antworten zum Pflegeberufegesetz (2017). – URL: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/service/begriffe-von-a-z/p/pflegeberufegesetz/faq-pflegeberufegesetz.html>.
13. Friesacher H. (2013). Studienmöglichkeiten in der Pflege. – URL: https://www.thieme.de/statics/dokumente/thieme/final/de/dokumente/tw_pflege/Studiengaenge.pdf.
14. Gesetz über die Berufe in der Altenpflege. – URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/altpfllg/BJNR151310000.html>.
15. Gesetz über die Berufe in der Krankenpflege. – URL: https://www.gesetze-im-internet.de/krpflg_2004/_4.html.
16. Gesundheitsstudiengänge im Überblick (2017). – URL: <https://www.gesundheit-studieren.com/studiengaenge/>.
17. Grundlegende rechtliche Regelungen zu Hochschulen und anderen Einrichtungen des Tertiären Bereichs in der Bundesrepublik Deutschland. – URL: <https://www.kmk.org/dokumentation-und-statistik/rechtsvorschriften-lehrplaene/uebersicht-hochschulgesetze.html>.
18. Hochschulrahmengesetz. – URL: http://www.gesetze-im-internet.de/hrg/_7.html.
19. Pahl J. (2012) Berufsbildung und Berufsbildungssystem. Darstellung und Untersuchung nicht-akademischer und akademischer Lernbereiche. – https://books.google.com.ua/books?id=50mSlbFJ5gC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
20. Pahl J. (2016) Lexikon Berufsbildung. Ein Nachschlagewerk für die nicht-akademischen und akademischen Bereiche. – URL: http://www.ciando.com/img/books/extract/3763956840_lp.pdf.
21. Pflegepädagoge/-pädagogin. – URL: <https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/archiv/58657.pdf>.
22. Pflege-Studiengänge in Deutschland. Aktuelle Daten und Statistiken (2016). – URL: https://www.pflegestudium.de/fileadmin/user_upload/Inhalte/pflegestudium.de/Pflege-Studieng%C3%A4nge_Deutschland_2016.pdf.
23. Pflegewissenschaftler/in / Pflegemanager/in. – URL: <https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/archiv/58658.pdf>.
24. Rauner F. (2012) Akademisierung beruflicher und Verberuflichung akademischer Bildung – widersprüchliche Trends im Wandel nationaler Bildungssysteme. – http://www.bwpat.de/ausgabe23/rauner_bwpat23.pdf.
25. Schüßler M. Pflegepädagogik / Pflegedidaktik: Ausgewählte Themen. – Berlin : Logos Verlag, 2016.

References

1. Zakharchenko, V.M., Kalashnikova, S.A., Luhovyi, V.I., Stavitskiy, A.V., Rashkevych, Yu.M., & Talanova, Zh.V. (Eds.) Kremenya, V.H. (2014). *Natsionalnyi osvittii hlosarii: vyshcha osvita [National Educational Glossary: Higher Education]*. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim “Pleiyady” [in Ukrainian]. Retrieved from: https://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.

2. Academic. Retrieved from: <http://dictionary.reverso.net/english-definition/academic%20education>.
3. Academic. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/academic>.
4. Academic. Retrieved from: URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/academic>.
5. Akademisch. Retrieved from: URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/akademisch>.
6. Akademisch. Retrieved from: http://de.termwiki.com/DE/academic_%E2%82%82_%E2%82%92.
7. Ausbildungs- und Prüfungsverordnung für den Beruf der Altenpflegerin und des Altenpflegers. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/altplaprv/BJNR441800002.html>.
8. Ausbildungs- und Prüfungsverordnung für die Berufe in der Krankenpflege. Retrieved from: https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/krpflaprv_2004/gesamt.pdf.
9. Bundesgesetzblatt Jahrgang. 2017. Teil I Nr. 49, ausgegeben zu Bonn am 24. Juli 2017 Retrieved from: URL: [https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk= Bundesanzeiger_BGBl&start=/*\[@attr_id=%27bgbl117s2581.pdf%27\]#_bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117049.pdf%27%5D__1507579803394](https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk= Bundesanzeiger_BGBl&start=/*[@attr_id=%27bgbl117s2581.pdf%27]#_bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl117049.pdf%27%5D__1507579803394).
10. Community Health Nursing. (2017). Retrieved from: <https://www.dbfk.de/de/themen/Community-Health-Nursing.php>.
11. Diplomarbeiten. (2017). Retrieved from: <https://www.diplomarbeiten24.de/de/catalog/subject/23>.
12. Fragen und Antworten zum Pflegeberufegesetz. (2017). Retrieved from: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/service/begriffe-von-a-z/p/pflegeberufegesetz/faq-pflegeberufegesetz.html>.
13. Friesacher, H. (2013). Studienmöglichkeiten in der Pflege. Retrieved from: https://www.thieme.de/statics/dokumente/thieme/final/de/dokumente/tw_pfleger/Studiengaenge.pdf.
14. Gesetz über die Berufe in der Altenpflege. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/altplfg/BJNR151310000.html>.
15. Gesetz über die Berufe in der Krankenpflege. Retrieved from: https://www.gesetze-im-internet.de/krpflg_2004/_4.html.
16. Gesundheitsstudiengänge im Überblick. (2017). Retrieved from: <https://www.gesundheit-studieren.com/studiengaenge/>.
17. Grundlegende rechtliche Regelungen zu Hochschulen und anderen Einrichtungen des Tertiären Bereichs in der Bundesrepublik Deutschland. Retrieved from: <https://www.kmk.org/dokumentation-und-statistik/rechtsvorschriften-lehrplaene/uebersicht-hochschulgesetze.html>.
18. Hochschulrahmengesetz. Retrieved from: http://www.gesetze-im-internet.de/hrg/_7.html.
19. Pahl, J. (2012). Berufsbildung und Berufsbildungssystem. Darstellung und Untersuchung nicht-akademischer und akademischer Lernbereiche. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?id=50mSlbFJ5gC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
20. Pahl, J. (2016) Lexikon Berufsbildung. Ein Nachschlagewerk für die nicht-akademischen und akademischen Bereiche. Retrieved from: http://www.ciando.com/img/books/extract/3763956840_lp.pdf.
21. Pflegepädagoge/-pädagogin Retrieved from: <https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/archiv/58657.pdf>.
22. Pflege-Studiengänge in Deutschland. Aktuelle Daten und Statistiken (2016). Retrieved from: URL: https://www.pflegestudium.de/fileadmin/user_upload/Inhalte/pflegestudium.de/Pflege-Studieng%C3%A4nge_Deutschland_2016.pdf.
23. Pflegewissenschaftler/in / Pflegemanager. Retrieved from: <https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/archiv/58658.pdf>.
24. Rauner, F. (2012) Akademisierung beruflicher und Verberuflichung akademischer Bildung – widersprüchliche Trends im Wandel nationaler Bildungssysteme http://www.bwpat.de/ausgabe23/rauner_bwpat23.pdf.
25. Schüßler, M. (2016) Pflegepädagogik / Pflegedidaktik: Ausgewählte Themen. Berlin: Logos Verlag.

Отримано 07.11.17

Електронна адреса для листування: grugorivna.galuna@gmail.com